

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kavramlaştırma Becerileri ile Okumaya Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki¹

Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇETİN*

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi A.B.D, Muğla / Türkiye, dçetin@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0853-7083

Prof. Dr. Mustafa Volkan COŞKUN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi A.B.D, Muğla / Türkiye, vcoskun@mu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5380-4895

Öz

İyi bir okuyucu olmanın ön koşulu olumlu bir tutuma sahip olmaktır. Kitap okumaya yönelik tutumun geliştirilmesi, yaşantı ve kalıcı öğrenmeler sonucu oluşan uzun bir süreçtir. Bu sebeple öğrenciye çok erken yaşlardan itibaren kitap okumayı sevdirmek ve kitap okuma alışkanlığının kazandırılması gerekmektedir. Okumaya yönelik olumlu tutumu olan bireyin, zengin bir kelime hazinesine sahip olmasının yanında, kavramlaştırılmış kelime hazinesine sahip olması beklenmektedir. Kavramlaştırma, bir nesnenin veya varlığın temsil ettiği anlamın ötesinde, kişinin o nesne veya varlığa kendi algılaması doğrultusunda bir anlam yüklemesi, yeni bir anlam oluşturmasıdır.

¹ Bu çalışma, 11-14 Mayıs 2016 tarihleri arasında düzenlenen 15. Uluslararası Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kavramlaştırma Becerileri ile Okumaya Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki" isimli bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş hâlidir.

Karma yöntemin kullanıldığı bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmeni adaylarının kavramlaştırma becerileri ile okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalında öğrenim gören 51 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada, kavramlaştırma becerilerini tespit etmek için öğrencilere “pencere” konulu kompozisyon yazdırılmış, veriler içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Kitap okumaya yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla, öğrencilere, İpek-Eğilmez ve Özşavlı (2015) tarafından geliştirilen Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının kavramlaştırma becerileri ile okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek amacıyla SPSS 20. Paket Programı kullanılarak korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda, sınıf öğretmeni adaylarının okuma tutumları ile kavramlaştırma becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi; Okumaya yönelik tutum; Kavramlaştırma; Öğretmen adayı.

The Relationship between Pre-service Primary Teachers’ Skills of Conceptualization and Their Attitudes towards Reading

Abstract

A prerequisite for being a good reader is to have a positive attitude. Maintaining an attitude towards reading is a long process occurring as a result of experience and permanent learning. Therefore, it is necessary to help students like reading and to promote reading habit at very early ages. An individual having a positive attitude towards reading is expected to possess conceptualized vocabulary, not a rich vocabulary. Conceptualization is to add a new meaning to an object or an entity beyond its existing meaning. The aim of this study in which mixed method is used is to determine the connection between pre-service primary teachers’ skills of conceptualization and their attitudes towards reading. The study group of this research consists of 51 fourth grade students in Primary Education Program, Faculty of Education, Muğla Sıtkı Koçman University. In this study, students were asked to write a composition about “window” to determine conceptualization skills and the data is analyzed using content analysis method. With the aim of determining students’ attitude towards reading, ‘A Scale to Measure Attitudes Toward Reading’ developed by İpek-Eğilmez and Özşavlı (2015) is used. Correlation analysis is conducted using SPSS 20.0 Package Program to determine the connection between form teacher candidates’ skill of conceptualization and attitude towards reading. As a result of

the study, it is stated that there is a positive correlation between form teacher candidates' skill of conceptualization and their attitudes toward reading.

Keywords: Turkish education; Attitude towards reading; Conceptualization; Teacher candidate.

Extended Summary

Purpose

The aim of this study is to measure conceptualization skills of pre-service primary teachers and to determine the relationship between this skill and pre-service primary teachers' attitudes toward reading.

Method

In this study, mixed method which aims to collect and use qualitative and quantitative data was used. In the quantitative aspect of the study, scanning model which intends to describe a problem was used. Whereas, in the qualitative aspect of the study, content analysis method was used. The study group of this research consisted of 51 fourth grade students in Primary Education Program, Faculty of Education, Muğla Sıtkı Koçman University. With the aim of collecting data, 'A Scale to Measure Attitudes Toward Reading' developed by İpek-Eğilmez and Özşavlı (2015) was used and students were asked to write a composition about the word "window". In an attempt to measure conceptualizations skills objectively, there were not any instructions during writing.

For the purpose of determining whether there is a relationship between pre-service primary teachers' conceptualization skills and their attitudes toward reading, correlation analysis was conducted while analyzing the qualitative data of the study. Moreover, each student's conceptualizations about the word "window" in the compositions were found and the similar ones were put in the same category.

Results

While the word "window" was conceptualized with maximum 11 words and minimum 1 word, some teacher candidates did not manage to generate any conceptualizations. In the analysis of these conceptualizations, teacher candidates: (a) who were not able to generate any conceptualizations were considered as "quite unsuccessful", (b) who generated conceptualizations with 1-3 word(s) were considered as "somewhat unsuccessful", (c) who generated conceptualizations with 4-7 words were considered as "somewhat successful"

and (d) who generated conceptualizations with 8-11 words were considered as “quite successful”.

In conceptualizing the word “window”, %5.8 of pre-service primary teachers were quite successful, %19.6 of them were somewhat successful, %56.8 of them were somewhat unsuccessful and %17.6 of them were quite unsuccessful. From the scale to measure attitudes toward reading, the average score taken by the teacher candidates in the “quite unsuccessful” group was 70, the average score taken by the “somewhat unsuccessful” group was 78.28, the average score taken by the “somewhat successful” group was 83.40 and the average score taken by the “quite successful” group was 102.67. This indicated that conceptualization skill is in direct proportion to attitude toward reading.

According to the correlation analysis, there was a positive, significant and medium level correlation between teacher candidates’ conceptualization skills and their attitudes toward reading. In other words, students’ conceptualization skills were partially increasing as well as their attitudes toward reading.

When examining teacher candidates’ conceptualizations, it was found that the word “window” was conceptualized with 78 different words. The word “window” was conceptualized with at most “point of view”, “the path opening from the inner world to the outer world, the path/ the bond opening to life”, “independence/freedom”, “enlightenment (comfort, peace)”, “the desire to travel to different lands/escape/getaway”, “breath/a deep breath”, “border/boundary”. It can be seen that %82 of these conceptualizations are positive, %15 of them are negative and %3 of them are both positive and negative.

In the texts written by the teacher candidates, conceptualizations formed with the words “breath/deep breath, memory, eye, daylight, eternity, door of hope, love of life, world, book, bird, scenery, etc.” were considered as positive. While conceptualizations formed with the words “border/boundary, loneliness, blinders, raindrops hitting the window (sorrow), hopelessness, not being able to learn the facts, suicide, things lost, sadness felt after things lost, restriction, fear, pessimism (dirty window), prejudice, impassiveness, the sound of rain (sorrow)” were considered negative, conceptualizations formed with the words “the desire to travel to different lands/escape/getaway” and “people’s mood” were considered both positive and negative.

Discussion

When the relationship between reading attitudes and conceptualization skills of pre-service primary teachers was investigated, it was identified that conceptualization skills increase in accordance with reading attitudes. As a result of this, it can be stated that there is a positive correlation between reading attitudes and conceptualization skills of pre-service primary teachers.

Teacher candidates conceptualized the word “window” with totally 115 words in 78 different ways. It was found out that the words “point of view, the path/the bond opening to life” and “independence” were the most often used conceptualizations.

In conceptualizing the word “window”, it was found that %5.8 of pre-service primary teachers were quite successful, %19.6 of them were somewhat successful, %56.8 of them were somewhat unsuccessful and %17.6 of them were quite unsuccessful. This situation implied that the conceptualization skills of pre-service primary teachers were low. While more than %50 of the students were somewhat unsuccessful, %25.4 of the students were somewhat successful and quite successful.

When the conceptualizations were investigated in terms of positivity and negativity, it was seen that %82 of them were positive, %15 of them were negative and %3 of them were both positive and negative.

Conclusion

One of the most appropriate lessons to improve conceptualization skill is Turkish lesson. It is expected from pre-service primary teachers to have conceptualization skill and thereby help their students have this skill. Conceptualization skill can be improved with the help of texts and as a result of a training process.

There is a significant correlation between conceptualization skill and reading attitude as there is a need for a separate training program to improve this skill. In order to help teacher candidates improve their conceptualization skills and identify the conceptualizations in a text, oral and written conceptualization exercises should be done.

In-class activities should include the works of poets and writers with advanced conceptualization skills. In addition to that, conceptualized words and word groups in these works should be given as examples. As a result of this, primary teachers with improved conceptualization skills will be able to

help their students have this skill at very early ages.

Giriş

Okuma, bireyin hayal dünyasını, duygu ve düşünce dünyasını geliştiren, zenginleştiren bir etkinliktir. Kişinin yaşantıları, gözlemleri ve okuduklarından edindikleri, kavramlaştırma becerisinde önemli bir role sahiptir. Dolayısıyla, kişi okuma aracılığıyla olaylara, varlıklara ve kelimelere farklı ve geniş bir açıdan bakabilir, duygu ve düşüncelerinden yola çıkarak onlara görünenin ötesinde derin anlamlar yükleyebilir.

Kavram, *“bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon şeklinde tanımlanırken; kavramlaştırma, kavramlaştırmak işi”* olarak; kavramlaştırmak ise *“kavram durumuna getirmek”* olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2005). Coşkun’a (2010, s.165, 166) göre şöyledir:

“Kavramlaştırma, kelimelerin duygu ve düşünce dünyasını algılamak-tan, çözümlenmekten geçer. Her kelimenin tarihten getirdiği duygu ve düşünce dünyası vardır. Kelimelerin duygu ve düşünce dünyasını anlayabilmek için art ve eş zamanlı düşünmek ve araştırmak gerekir. Kavramlaştırma, kelimeleri ve kelimelerin ad oldukları varlıkları sahiplenmeyi de yanında getirir. Kelimeleri sahiplenmek, onların kelime hazinesinde birer kavram olarak yer almasını ve genellikle de kelimelerin ad oldukları varlıklara saygı gösterilmesini sağlar. Kişiler, kavramlaştırdıkları kelimeler sayısınca kelime hazinesine sahiptirler.”

Kavramlaştırma ile metafor, anlam olarak birbirlerine yakın olmasa da zaman zaman karıştırılabilmektedir. Aristoteles’e göre (Atademir, 1986’dan akt; Ayık, 2009) metafor, “iki şey” arasındaki benzerlikten hareketle, birinde var olan niteliği diğere de vermek ya da iki şeyi birbirine bağlamaktır. Mesela, İstiklal Marşımızın şairi Mehmet Akif Ersoy, *“Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak!”* ve *“Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilal.”* dizelerinde “al sancak” ve “nazlı hilal” ifadeleriyle bayrağımızı kastetmiş ve metafor yapmıştır. Kavramlaştırma ise, kişinin, kelimeler üzerinde art ve eş zamanlı düşünerek, kelimeleri ön bilgileriyle, gözlemleriyle ve kendi yaşantılarıyla ilişkilendirerek, duygu ve düşünce dünyalarını devreye sokarak, hafızada yeni, derin ve kalıcı duygu ve düşünceler oluşturarak nesnelere ad olan kelimelere soyut ve soyutlaştırılabilen somut anlamlar yüklemesidir. Kavramlaştırma eyleminde, kişinin felsefi, psikolojik ve sosyolojik dünyasıyla, edebiyat dünyası ve kültürel değerleri, eş ve art zamanlı olarak devreye girer. Coşkun (2010) kavramlaştırmayı şu örnekle açıklamaktadır: Yemek yerken

masaya yumruk vurulması, çocuğun duygu dünyasında masanın “tartışma” ve “kavga” ifadesi olarak kavramlaşmasına sebep olurken; o masada doğum günü pastasının kesilmesi, masanın mutluluk ve sevinç ifadesi olarak kavramlaşmasını sağlayabilir. Coşkun, Çetin, Özkaya, Erdemir ve Özşavlı (2016) tarafından yapılan bir başka çalışmada, öğrencilerin “masa” kelimesini genel anlamda “taşıyıcı, düzen, yardımcı, arkadaş, sırdaş, dostluk”, yemek masasını “anne, aile, birliktelik, huzur, mutluluk”, çalışma masasını “başarı, azim, sorumluluk, zorluk, gelecek”, öğretmen masasını “sevgi, gurur, mutluluk, değerlilik”, nikâh masasını “aile, mutluluk, birliktelik, verilen söz”, kumar masasını “hüzün, pişmanlık, kayıp” olarak kavramlaştırdıkları görülmüştür.

Yapılan çalışmalar incelendiğinde, kavramlaştırmayla ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu ve okuma tutumu ile kavramlaştırma becerisi arasındaki ilişkiyi ele alan herhangi bir çalışmanın bulunmadığı görülmüştür.

Türkmen (2010), lirik şiirlerdeki kelime ve kelime gruplarını ses ve anlam ilişkisi bakımından incelemiştir; bu kelime ve kelime gruplarındaki olumlu ve olumsuz kavramlaştırmalar, yani kelimelerin duygu ve kavram dünyaları ile kelime ve kelime gruplarının ses anlam ilişkisi arasında da bir ilişkinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk temalı şiirlerindeki kavramlaştırmaları inceleyen Coşkun (2010), şiirlerindeki kavramlaştırmaları tespit etmiş ve buradan hareketle, kavramlaştırma becerisinin nasıl geliştirilebileceği konusunda öneriler sunmuştur.

Taşdemir (2014) tarafından yapılan ve Türkçe eğitimi bölümü 1 ve 4. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma becerilerini karşılaştırmayı amaçlayan çalışmada, öğrencilerin kendilerine verilen metinde var olan kavramlaştırmaları bulmaları istenmiş, 4. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırmaları tespit edebilmede daha başarılı oldukları tespit edilmiştir.

Coşkun ve arkadaşları, (2016) tarafından yapılan çalışmada ise, Türkçe Eğitimi Bölümü'nde öğrenim gören 50, birinci sınıf öğrencisine 4 hafta süreyle kavramlaştırma eğitimi verilmiş; çalışmanın sonucunda, öğrencilerin farklı kelime kullanımında ortalama olarak %65, toplam kelime kullanımında %38 oranında artış sağladıkları tespit edilmiş ve kavramlaştırma eğitiminin söz varlığını geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kavramlaştırma becerisini geliştirmek için en uygun derslerden biri

Türkçe dersidir. Bu konuda öncelikle sınıf öğretmeni adaylarının kavramlaştırma becerisine sahip olmaları ve böylece öğrencilerine de söz konusu beceriyi kazandırabilmeleri beklenmektedir. Yukarıdaki çalışmalarda da görüldüğü gibi, kavramlaştırma becerisi metinler aracılığı ile ve belirli bir eğitim süreci sonunda geliştirilebilmektedir. Coşkun'a (2010) göre kavramlaştırma, *"kullanılan kelimelerin duygu ve düşünce yükleriyle doldurulması; üretici kelimeleri algılama, üretici kelimelerle düşünme, yorumlama, değerlendirme; kelimelerin duygu ve düşünce dünyalarının çözümlenmesi; üretici kelime hazinesinin zenginleştirilmesi; kelimelerin yaşanması, yaşatılması; akıcı, anlaşılır, üretici, besleyici, uzun soluklu ifade gücü"* demektir (s.173). Tüm bu becerilere sahip olan bireyin, okuduğu metinlerdeki kavramlaştırmaları çözümlenebilmesi, dolayısıyla okuduklarından estetik bir zevk alması, okumayı çekiçi bulması ve okumaya ilgi duyması beklenmektedir. Dolayısıyla okuma tutumu ile kavramlaştırma becerisi arasında bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Buradan hareketle, bu çalışmanın amacı; ana dil eğitimi verecek olan sınıf öğretmeni adaylarının kavramlaştırma becerilerini ölçmek ve söz konusu beceri ile okuma tutumları arasındaki ilişkiyi belirleyebilmektir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırmada *"hem nicel hem de nitel verilerin tek bir çalışma içinde toplanması ve çözümlenip sunulması temeline dayanan"* karma yöntem (Creswell, 2003, s.211) kullanılmıştır.

Çalışmanın nicel boyutu *"var olan durumu olduğu gibi ortaya koyma amacı güden ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışan"* (Karasar, 1999, s.77) tarama modeline dayanmaktadır.

Çalışmanın nitel boyutunda *"bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılması temeline dayanan durum çalışması"* (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.277) kullanılmıştır. Nitel verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde birbirine benzeyen veriler, belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilir ve okuyucunun anlayabileceği bir biçimde yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf

Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 51 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın nicel boyutu için veri toplamak amacıyla öğretmen adaylarına İpek-Eğilmez ve Özşavlı (2015) tarafından geliştirilen “Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. 16’sı olumlu, 7’si olumsuz olmak üzere toplam 23 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach’s Alfa güvenilirlik katsayısı 0.91’dir. Ölçekteki 23 madde “zaman ayırma”, “yarar” ve “zorunluluk” temalarını karşılayan 3 alt boyuttan oluşmaktadır.

Araştırmanın nitel boyutu kapsamında, kavramlaştırma becerilerini tespit edebilmek amacıyla, sınıf öğretmeni adaylarından “pencere” konulu bir kompozisyon yazmaları istenmiş; böylece her bir öğrencinin “pencere” kelimesi ile ilgili yaptığı kavramlaştırmalar tespit edilmiştir. Kavramlaştırma becerilerini yansız olarak görebilmek amacıyla, yazma sırasında, herhangi bir yönlendirmede bulunulmamıştır. Verilerin güvenilirliği için, araştırmacılar tarafından “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan konular tartışılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Nitel verilerin güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman’ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır.

$$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı})}$$

Hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirliği %87 olarak tespit edilmiş ve bu sonuç, araştırma için güvenilir kabul edilmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmanın nicel verilerinin çözümlenmesinde SPSS 20 Paket Programı kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının kavramlaştırma becerileri ile okumaya yönelik tutumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar tablolar hâlinde sunulmuştur.

Çalışmanın nitel verilerinin çözümlenmesi amacıyla sınıf öğretmeni adayları tarafından yazılan kompozisyonlar araştırmacılar tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. İnceleme sırasında her bir öğrencinin “pencere” kelimesi ile ilgili yaptığı kavramlaştırmalar tespit edilmiş ve benzer olanlar aynı kategoriye alınmıştır. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının yaptıkları kavramlaştırmaların sayıları tespit edilerek frekans ve yüzdelik hesaplamaları yapılmış; ayrıca öğrenci kompozisyonlarından doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları ile kavramlaştırma becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bulgulara yer verilmiştir. Bulgular, nicel ve nitel veriler olmak üzere iki ana başlık altında toplanmıştır.

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okumaya Yönelik Tutumları ile Kavramlaştırma Becerileri Arasındaki İlişkiye İlişkin Nicel Veriler

Çalışmaya katılan 51 öğretmen adayının yazdığı kompozisyonlar incelenmiş ve her bir öğretmen adayının yaptığı kavramlaştırmalar ayrı ayrı tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda öğretmen adaylarının “pencere” kelimesi ile ilgili kavramlaştırma durumları sunulmuştur.

Tablo 1. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kavramlaştırma Durumları

Başarı Aralığı	Pencere Kelimesi için Yapılan Kavramlaştırma Aralığı	Kavramlaştırma Yapan Öğrenci Sayısı	Kavramlaştırma Yapan Toplam Öğrenci Sayısı
Başarısız	0	9	9
Az	1	19	
Başarılı (1-3)	2	8	29
	3	2	
Orta	4	6	
Başarılı (4-7)	5	3	10
	6	-	
	7	1	
	8	1	
Başarılı (8-11)	9	1	3
	10	-	
	11	1	
Toplam		51	51

Tablo 1’e göre, öğretmen adayları tarafından “pencere” kelimesinin en çok 11, en az 1 kelime ile kavramlaştırıldığı; ayrıca bazı öğretmen adaylarının hiç kavramlaştırma yapamadıkları görülmüştür. Bu durum, öğretmen adaylarının kavramlaştırma başarılarının 0 ile 11 kelime aralığında olduğunu göstermiştir. Yapılan bu kavramlaştırmalar kendi içinde değerlendirilerek hiç kavramlaştırma yapamayan öğretmen adayları “başarısız”, 1-3 kelime arasında kavramlaştırma yapanlar “az başarılı”, 4-7 kelime arasında kavramlaştırma yapanlar “orta başarılı”, 8-11 kelime arasında kavramlaştırma yapanlar ise “başarılı” olarak kabul edilmişlerdir. Yapılan bu kavramlaştırma

aralığına ilişkin yüzdeler Tablo 2’de ayrıntılı olarak sunulmuştur.

Tablo 2. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kavramlaştırma Becerilerine İlişkin Başarı Aralığı

Başarı Aralığı	Öğrenci Sayısı	
	f	%
Başarılı (8-11)	3	5.8
Orta Başarılı (4-7)	10	19.6
Az Başarılı (1-3)	29	56.8
Başarısız (0)	9	17.6
Toplam	51	100

Yukarıdaki tabloya göre, “pencere” kelimesini kavramlaştırmada sınıf öğretmeni adaylarının %5.8’inin başarılı, %19.6’sının orta başarılı, %56.8’inin az başarılı ve %17.6’sının başarısız olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin %50’den fazlası az başarılı iken, orta başarılı ve başarılı öğrencilerin toplam oranı %25.4’tür. Bu durum, sınıf öğretmeni adaylarının kavramlaştırma becerilerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma Tutumlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Tutum	51	35	107	79.25	16.832
Valid N (listwise)	51				

Tablo 3’e göre, çalışmaya katılan toplam 51 sınıf öğretmeni adayının kitap okumaya yönelik tutum puanlarının ortalaması 79.25’tir. Tablo 4’te ise sınıf öğretmeni adaylarının kavramlaştırma becerileri ile okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişki görülmektedir.

Tablo 4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kavramlaştırma Becerilerine ve Okumaya Yönelik Tutumlarına İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	Okuma Tutumu Ortalaması				
N	9	29	10	3	51
Yapılan Kavramlaştırma Aralığı	0	1-3	4-7	8-11	-
Kavramlaştırma Becerisi	Başarısız	Az Başarılı	Orta Başarılı	Başarılı	-
Okuma Tutumu Ortalamaları	70	78.28	83.40	102.67	79.25
Standart Sapma	16.04	14.35	20.23	4.16	16.83

Tablo 4’te yer alan tanımlayıcı istatistikler incelendiğinde, kavramlaştırma becerileri bakımından “Başarısız” grupta yer alan 9 öğretmen adayının okumaya yönelik tutum ölçeğinden aldıkları puan ortalamasının 70 olduğu görülmektedir. “Az Başarılı” grupta yer alan 29 öğretmen adayının tutum puan ortalamalarının 78.28; “Orta Başarılı” grupta yer alan 10 öğretmen adayının ortalamalarının 83.40 ve son olarak “Başarılı” grupta yer alan 3 öğretmen adayının tutum puanlarının ortalamalarının 102.67 olduğu tespit edilmiştir. Tabloya göre çalışmaya katılan toplam 51 sınıf öğretmeni adayının kitap okumaya yönelik tutum puanlarının ortalaması ise 79.25’tir. Ortaya çıkan bu rakamlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının kavramlaştırma başarıları arttıkça okumaya yönelik tutumlarının da arttığı ve dolayısıyla kavramlaştırma becerisi ile okumaya yönelik tutumun doğru orantılı olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmeni adaylarının okumaya yönelik tutumları ile kavramlaştırma becerileri arasındaki ilişkiyi görebilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 5. Öğretmen Adaylarının Okumaya Yönelik Tutumları ile Kavramlaştırma Becerileri Arasındaki İlişki

	Korelasyon	Kavramlaştırma Becerisi
	Okumaya	Pearson Korelasyon Katsayısı
Yönelik Tutum	<i>p</i>	.001
	N	51

Düşük düzey korelasyon: 0.00-0.30; Orta düzey korelasyon: 0.31-0.69; Yüksek düzey korelasyon: 0.70-1.00; Anlamlılık: $p < .05$

Tablo 5’e göre, çalışmaya katılan öğretmen adaylarının okumaya yönelik tutumları ile kavramlaştırma becerileri arasında pozitif yönlü, orta düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Başka bir deyişle, öğrencilerin okumaya yönelik tutum puanları artarken, kavramlaştırma becerileri de kısmen artmaktadır.

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kavramlaştırma Becerilerine İlişkin Nitel Veriler

Bu bölümde, öğretmen adaylarının yazdığı kompozisyonlarda yer alan kavramlaştırmalar sıklık durumlarına ve olumlu/olumsuz olma durumlarına göre tespit edilmiş ve doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmuştur.

Tablo 6. Öğretmen Adaylarının “Pencere” Kelimesi ile İlgili Yaptıkları Kavramlaştırmalar

No	Kavramlaştırmalar	f	%	No	Kavramlaştırmalar	f	%
1	Bakış açısı	13	1	41	Görmek (anlamak)	1	1
2	İç dünyadan dış dünyaya açılan yol/Hayata açılan yol/Bağ	5	4	42	Hayatla insan arasındaki bağ	1	1
3	Bağımsızlık/Özgürlük	4	3	43	Işıl ışıl gökyüzü (iç aydınlığı)	1	1
4	Aydınlık (ferahlık, huzur)	3	3	44	İç dünyamızın dışa yansımaları (saydımlık)	1	1
5	Farklı diyarlara gitme arzusu / Kaçış / Kaçamak	3	3	45	İnsanların ruh hâli	1	1
6	Nefes/Derin bir nefes	3	3	46	İntihar	1	1
7	Sınır/Engel	3	3	47	İz	1	1
8	Anı	2	2	48	Kaybedilenler	1	1
9	Ferahlık	2	2	49	Kaybedilenlerin arkasından duyulan hüznün	1	1
10	Göz	2	2	50	Kısıtlama	1	1
11	Gün ışığı / İçimi aydınlatan güneş (ferahlık, huzur)	2	2	51	Kitap (dünyaya açılan pencere)	1	1
12	Hayal dünyasına açılan yol / Hayallere açılan sihirli kapı	2	2	52	Korku	1	1
13	Huzur	2	2	53	Koruma	1	1
14	Neşe / mutluluk	2	2	54	Kötümserlik (Kirliliğe pencere)	1	1
15	Sonsuzluk/Uçsuz bucaksızlık	2	2	55	Kuş	1	1
16	Umut kapısı	2	2	56	Kuş civıltısı (ahenk)	1	1
17	Yaşam sevgisi/Yaşam sevinci	2	2	57	Manzara	1	1
18	Yalnızlık	1	1	58	Mutlulukların şahidi	1	1
19	Annemin komşusuyla iletişime geçtiği yer (sohbet, iletişim)	1	1	59	Allah'a ulaşmanın yolu	1	1
20	Aşk	1	1	60	Ölümsüzlük	1	1
21	At gözlüğü	1	1	61	Ön yargı	1	1
22	Aynı havayı solumak (birlikte-lik)	1	1	62	Özgürlüğün anahtarı	1	1
23	Babaanne	1	1	63	Rahatlatıcı	1	1
24	Babamı beklediğim yer (özlem, sevgi, sabır)	1	1	64	Ruhsuzluk (Kirliliğe pencere)	1	1
25	Bakmak ile görmek arasındaki ince çizgi	1	1	65	Sevgilinin yolunun gözlendiği yer (özlem, sabır, aşk, sevgi)	1	1
26	Bunalımdan çıkış kapısı	1	1	66	Sınırsızlık	1	1
27	Cama vuran yağmur damlaları (hüzün)	1	1	67	Şeffaflık	1	1
28	Çaresizlik	1	1	68	Taze bahar kokusu (ferahlık)	1	1
29	Çiçek kokuları (ferahlık)	1	1	69	Umut	1	1
30	Doğanın dönüşümü	1	1	70	Varlık	1	1
31	Doğanın mucizeleri	1	1	71	Yağmurun sesi (hüzün)	1	1
32	Dünya	1	1	72	Yalıtma	1	1
33	Empati (başkasının penceresinden bakabilmek)	1	1	73	Yardımcı	1	1
34	Eski evimiz (anılar)	1	1	74	Yaşam amacı	1	1
35	Farklı bir hava (ferahlık)	1	1	75	Yemyeşil bir doğa (huzur, güzellik, manzara)	1	1
36	Farklı fikirler	1	1	76	Yol	1	1
37	Farklı idealler	1	1	77	Yoldaş	1	1
38	Farklı insanlar	1	1	78	Zenginlik	1	1
39	Gelip geçenin kontrol edildiği yer (merak)	1	1	Toplam		115	100
40	Gerçeğe kavuşamama	1	1				

Tablo 6’da, öğretmen adaylarının “pencere” kelimesini 78 farklı şekilde olmak üzere toplam 115 kez kavramlaştırdıkları görülmektedir. “Pencere” kelimesi sırasıyla, 13 öğrenci tarafından “*bakış açısı*”, 5 öğrenci tarafından “*iç dünyadan dış dünyaya açılan yol/hayata açılan yol/bağ*”, 4 öğrenci tarafından “*bağımsızlık/özgürlük*”, 3’er öğrenci tarafından “*aydınlık (ferahlık, huzur), farklı diyarlara gitme arzusu/kaçış/kaçamak, nefes/derin bir nefes, sınır/engel*” şeklinde kavramlaştırılmıştır. Aşağıda öğretmen adaylarının kompozisyonlarından alınan örneklere yer verilmiştir: “...*Kimi zaman yoldaş gibi yürüdüğüm, beni hedefime bağlayan düşüncelerdir. Pencere, bağımsızlık, özgürlük, sınırlı dimağında sınırsızlıktır.*” (Ö6), “...*Pencere, nefes almaktır.*” (Ö7), “...*Pencere, ruhumun bunaldığı ve sıkıntıda olduğum zamanlarda umut kapısıdır. Pencere, yaşamayı sevmek ve ferahlıktır.*” (Ö8), “...*Düşünsenize, bir pencere kenarında hiçbir şey düşünmeden yaşadığınızı, ölümsüzlüğü bulmuş bir pencere...*” (Ö16), “...*Pencere bir kısıtlama, bir çaresizliktir... Gerçeğe bu kadar yakın olup da gerçeğe kavuşamamaktır.*” (Ö17), “...*Pencere, kaybedilenlerdir. Kaybedilenlerin arkasından duyulan hüznün, pencere kenarlarına bulaşmış gözyaşlarından hissedilir.*” (Ö25), “*Pencere kelimesini duyunca aklıma ilk gelen, yoldan geçen bir erkeğin pencereden bakan genç bir kıza âşık olmasıdır.*” (Ö45), “...*Pencere empatidir, başkasının penceresinden bakabilmektir... Pencere kitaptır, dünyaya açılan penceremizdir.... Pencere, bir mahkûm ya da yatağa bağımlı bir hasta için yaşama sevinci demektir.*” (Ö51).

Tablo 7. Sınıf Öğretmeni Adaylarının “Pencere” Kelimesi ile İlgili Yaptıkları Olumlu-Olumsuz Kavramlaştırma Oranları

Olumlu Kavramlaştırmalar		Olumsuz Kavramlaştırmalar		Hem Olumlu Hem Olumsuz Kavramlaştırmalar	
f	%	f	%	f	%
94	82	17	15	2	3

Tablo 7’de “pencere” kelimesinin %82 oranında olumlu, %15 oranında olumsuz, %3 oranında hem olumlu hem olumsuz şekilde kavramlaştırıldığı görülmektedir.

Tablo 8’de ise öğretmen adaylarının olumlu, olumsuz ve hem olumlu hem olumsuz kavramlaştırmaları ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 8. Sınıf Öğretmeni Adaylarının “Pencere” Kelimesi ile İlgili Yaptıkları Olumlu ve Olumsuz Kavramlaştırmalar

No	Olumlu Kavramlaştırmalar (%82)		Olumsuz Kavramlaştırmalar (%15)		Hem Olumlu Hem Olumsuz Kavramlaştırmalar (%3)		
	f	%	f	%	f	%	
1	Bakış açısı	13	11	Sınır/Engel	3	3	
2	İç dünyadan dış dünyaya açılan yol/Hayata açılan yol/Bağ	5	4	Yalnızlık	1	1	İnsanların ruh hâli
3	Bağımsızlık/ Özgürlük	4	3	At gözlüğü	1	1	-
4	Aydınlık (ferahlık, huzur)	3	3	Cama vuran yağmur damlaları (hüzün)	1	1	-
5	Nefes/Derin bir nefes	3	3	Çaresizlik	1	1	-
6	Anı	2	2	Gerçeğe kavuşmama	1	1	-
7	Ferahlık	2	2	İntihar	1	1	-
8	Göz	2	2	Kaybedilenler	1	1	-
9	Gün ışığı / İçimi aydınlatan güneş (ferahlık, huzur)	2	2	Kaybedilenlerin arkasından duyulan hüzün	1	1	-
10	Hayal dünyasına açılan yol, hayallere açılan sihirli kapı	2	2	Kısıtlama	1	1	-
11	Huzur	2	2	Korku	1	1	-
12	Neşe/mutluluk	2	2	Kötümserlik (Kirli pencere)	1	1	-
13	Sonsuzluk/ Uçsuz bucaksızlık	2	2	Ön yargı	1	1	-
14	Umut kapısı	2	2	Ruhsuzluk (Kirli pencere)	1	1	-
15	Yaşam sevgisi/ Yaşam sevinci	2	2	Yağmurun sesi (hüzün)	1	1	-
16	Annemin komşusuyla iletişime geçtiği yer (sohbet, iletişim)	1	1	-	-	-	-
17	Aşk	1	1	-	-	-	-
18	Aynı havayı solumak (birliktelik)	1	1	-	-	-	-
19	Babaanne	1	1	-	-	-	-
20	Babamı beklediğim yer (özlem, sevgi, sabır)	1	1	-	-	-	-
21	Bakmak ile görmek arasındaki ince çizgi	1	1	-	-	-	-
22	Bunalımdan çıkış	1	1	-	-	-	-
23	Çiçek kokuları (ferahlık)	1	1	-	-	-	-
24	Doğanın dönüşümü	1	1	-	-	-	-
25	Doğanın mucizeleri	1	1	-	-	-	-
26	Dünya	1	1	-	-	-	-
27	Empati (başkasın penceresinden bakabilmek)	1	1	-	-	-	-
28	Eski evimiz (anılar)	1	1	-	-	-	-

29	Farklı bir hava (ferahlık)	1	1	-	-	-	-	-
30	Farklı fikirler	1	1	-	-	-	-	-
31	Farklı idealler	1	1	-	-	-	-	-
32	Farklı insanlar	1	1	-	-	-	-	-
33	Gelip geçenin kontrol edildiği yer (merak)	1	1	-	-	-	-	-
34	Görmek (anlamak)	1	1	-	-	-	-	-
35	Hayatla insan arasındaki bağ	1	1	-	-	-	-	-
36	Işıl ışıl gökyüzü (iç aydınlığı)	1	1	-	-	-	-	-
37	İç dünyamızın dışa yansımaları (saydamlık)	1	1	-	-	-	-	-
38	İz	1	1	-	-	-	-	-
39	Kitap (dünyaya açılan pencere)	1	1	-	-	-	-	-
40	Koruma	1	1	-	-	-	-	-
41	Kuş	1	1	-	-	-	-	-
42	Kuş cıvıltısı (ahenk)	1	1	-	-	-	-	-
43	Manzara	1	1	-	-	-	-	-
44	Mutlulukların şahidi	1	1	-	-	-	-	-
45	Allah'a ulaşmanın yolu	1	1	-	-	-	-	-
46	Ölümsüzlük	1	1	-	-	-	-	-
47	Özgürlüğün anahtarı	1	1	-	-	-	-	-
48	Rahatlatıcı	1	1	-	-	-	-	-
49	Sevgilinin yolunun gözleendiği yer (özlem, sabır, aşk, sevgi)	1	1	-	-	-	-	-
50	Sınırsızlık	1	1	-	-	-	-	-
51	Şeffaflık	1	1	-	-	-	-	-
52	Taze bahar kokusu (ferahlık)	1	1	-	-	-	-	-
53	Umut	1	1	-	-	-	-	-
54	Varlık	1	1	-	-	-	-	-
55	Yalıtma	1	1	-	-	-	-	-
56	Yardımcı	1	1	-	-	-	-	-
57	Yaşam amacı	1	1	-	-	-	-	-
58	Yemyeşil bir doğa (huzur, güzellik, manzara)	1	1	-	-	-	-	-
59	Yol	1	1					
60	Yoldaş	1	1					
61	Zenginlik	1	1					
Toplam		94	82	11	17	15	4	3

Öğretmen adayları tarafından yazılan metinlerin bağlamından hareketle, “nefes/derin bir nefes, anı, göz, gün ışığı, sonsuzluk, umut kapısı, yaşam sevgisi, dünya, kitap, kuş, manzara vb.” kelimeler ile yapılan kavramlaştırmalar olumlu olarak değerlendirilmiştir.

Yazılan kompozisyonlarda “sınır/engel, yalnızlık, at gözlüğü, cama vuran yağmur damlaları (hüzün), çaresizlik, gerçeğe kavuşamama, intihar, kay-

bedilenler, kaybedilenlerin arkasından duyulan hüznün, kısıtlama, korku, kötümserlik (kirliliğe pencere), ön yargı, ruhsuzluk, yağmurun sesi (hüznün)” kelime ve kelime grupları ile yapılan kavramlaştırmalar olumsuz kabul edilirken; “farklı diyarlara gitme arzusu/kaçış/kaçamak” ve “insanların ruh hâli” kelime ve kelime grupları ile yapılan kavramlaştırmalar ise hem olumlu hem olumsuz olarak ele alınmıştır.

Yapılan kavramlaştırmalar anlam yönünden incelendiğinde, öğretmen adaylarının “pencere” kelimesini %82 gibi büyük bir oranla olumlu şekilde kavramlaştırdıkları tespit edilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Sınıf öğretmeni adaylarının kavramlaştırma becerileri ile okumaya yönelik tutumları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, nicel ve nitel veri toplama araçlarının bir arada bulunduğu karma yöntem kullanılmıştır. Bu doğrultuda, 51 sınıf öğretmeni adayına “pencere” konulu kompozisyon yazdırılmış ve “Okumaya Yönelik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

“Pencere” kelimesini kavramlaştırmada sınıf öğretmeni adaylarının %5.8’inin başarılı, %19.6’sının orta başarılı, %56.8’inin az başarılı ve %17.6’sının başarısız olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, sınıf öğretmeni adaylarının kavramlaştırma becerilerinin düşük olduğunu göstermektedir.

Öğretmen adayları, “pencere” kelimesini 78 farklı şekilde olmak üzere toplam 115 kelime ile kavramlaştırmışlardır. Yapılan kavramlaştırmaların en sık “bakış açısı, hayata açılan yol/bağ” ve “bağımsızlık” şeklinde olduğu görülmüştür. Yapılan kavramlaştırmalar olumluluk-olumsuzluk açısından değerlendirildiğinde, %82’sinin olumlu, %15’inin olumsuz, %3’ünün hem olumlu hem olumsuz olduğu tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmeni adaylarının okuma tutumları ile kavramlaştırma becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan korelasyon analizi sonucunda, öğretmen adaylarının okuma tutum puanları arttıkça kavramlaştırma başarı durumlarının da arttığı belirlenmiştir. Bu duruma göre, öğretmen adaylarının okuma tutumları ile kavramlaştırma becerileri arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu söylenebilir.

Kavramlaştırma becerisi ile okuma tutumu arasında anlamlı bir ilişki olmakla birlikte, söz konusu becerinin geliştirilebilmesi için ayrı bir eğitime ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının kavramlaştırma

becerilerini geliştirmek ve okudukları metinlerde var olan kavramlaştırmaları tespit edebilmelerini sağlayabilmek için, öncelikle sözlü ve yazılı olarak kavramlaştırma çalışmaları yaptırılmalıdır. Dinleme, okuma, konuşma ve yazma eğitimi derslerinde, kelimelerin derin ve herkes tarafından görülmeyen anlamları ortaya çıkarılmalı; kelimeler, diğer kelime ve kelime grupları ile karşılaştırılarak ilişkilendirilmelidir.

Derslerde, kavramlaştırma becerisi üst seviyede gelişmiş şair ve yazarların eserlerinden faydalanılmalı; bu eserlerdeki kavramlaştırılmış kelime ve kelime gruplarından örnekler verilmelidir. Böylece, kavramlaştırma becerisi gelişmiş sınıf öğretmenleri, öğrencilerine küçük yaşlardan itibaren bu beceriyi kazandırabileceklerdir.

Kaynakça

- Ayık, H. (2009). Düşünceden dile felsefe ve metafor. *Milel ve Nihal Dergisi*, 6(1), 55-73.
- Coşkun, M. V. (2010). Fazıl Hüsni Dağlarca'nın çocuk temalı şiirlerinde kavramlaştırma. *Fazıl Hüsni Dağlarca Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 165-174.
- Creswell, J. W. (2003). *Research design. Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2. baskı). London: Sage Publications Ltd.
- İpek Eğilmez, N. ve Özşavli, G. (2018). Öğretmen adaylarının kitap okuma alışkanlığına yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Turkish Studies*, 13(11), 727-744.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2. baskı). California: Sage Sage Publications Ltd.
- Taşdemir, E. (2014). Türkçe eğitimi bölümü 1 ve 4. sınıf öğrencilerinin kavramlaştırma becerilerinin karşılaştırılması. M. V. Coşkun vd. (Ed.), *Türkçenin eğitimi öğretimine yönelik çalışmalar içinde* (345-352). Ankara: Pegem A.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük* (10. baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türkmen, Y. (2010). *Lirik şiirlerdeki sözcük ve sözcük gruplarının anlamlarıyla sesleri arasındaki ilişkinin ve kavramlaştırmanın türkçe eğitimindeki yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.